

VYTAUTAS MAGNUS
UNIVERSITY
— MCMXXII —

E I M A N T Ė   Z O L U B I E N Ė

**RISK DISCOURSE
IN LITHUANIAN
ONLINE NEWS
MEDIA IN
2006–2014**

S U M M A R Y   O F   D O C T O R A L
D I S S E R T A T I O N

S O C I A L   S C I E N C E S ,
S O C I O L O G Y   (0 5 S)

K a u n a s
2 0 1 8

KAUNAS UNIVERSITY OF TECHNOLOGY
LITHUANIAN SOCIAL RESEARCH CENTRE
VYTAUTAS MAGNUS UNIVERSITY

EIMANTĖ ZOLUBIENĖ

**RISK DISCOURSE IN LITHUANIAN ONLINE NEWS MEDIA IN
2006–2014**

Summary of Doctoral Dissertation
Social Sciences, Sociology (05S)

Kaunas, 2018

This doctoral dissertation was prepared at Kaunas University of Technology, Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Institute of Public Policy and Administration during the period of 2013–2018. The studies were supported by Research Council of Lithuania.

Scientific supervisor:

Prof. Dr. Audronė TELEŠIENĖ (Kaunas University of Technology, Social Sciences, Sociology – 05S).

Editor:

Laurita Venslavičiūtė (Centre of Foreign Languages, Kaunas University of Technology)

Dissertation Defence Board of Sociology Science Field:

Assoc. Prof. Dr. Aistė Balžekienė (Kaunas University of Technology, Social Sciences, Sociology – 05S) – **chairwoman**.

Prof. Dr. Auksė Balčytienė (Vytautas Magnus University, Social Sciences, communication and information – 08S),

Prof. Dr. Vylius Leonavičius (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Sociology 05S),

Dr. Vaidas Morkevičius (Kaunas University of Technology, Social Sciences, Sociology – 05S),

Prof. Dr. Anna Olofsson (Mid Sweden University, Social Sciences, Sociology – 05S).

The official defence of the dissertation will be held at 2 p.m. on 10th December, 2018 at the public meeting of Dissertation Defence Board of Sociology Science Field in Rectorate Hall at Kaunas University of Technology.

Address: K. Donelaičio St. 73-402, 44249 Kaunas, Lithuania.

Tel. no. (+370) 37 300 042; fax. (+370) 37 324 144; e-mail doktorantura@ktu.lt.

Summary of doctoral dissertation was sent on 9th November, 2018.

The doctoral dissertation is available on the internet <http://ktu.edu> and at the libraries of Kaunas University of Technology (K. Donelaičio St. 20, Kaunas), Lithuanian Social Research Centre (A. Goštauto St. 11, Vilnius) and Vytautas Magnus University (K. Donelaičio St. 58, Kaunas).

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
LIETUVOS SOCIALINIŲ TYRIMŲ CENTRAS
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

EIMANTĖ ZOLUBIENĖ

**RIZIKOS DISKURSAS INTERNETINĖJE
LIETUVOS NAUJIENŲ ŽINIASKLAIDOJE 2006–2014 M.**

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, sociologija (05S)

Kaunas, 2018

Disertacija rengta 2013–2018 m. Kauno technologijos universiteto, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto, Viešosios politikos ir administravimo institute. Mokslinius tyrimus rėmė Lietuvos mokslo taryba.

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Audronė TELEŠIENĖ (Kauno technologijos universitetas, Socialiniai mokslai, sociologija – 05S).

Redagavo: Virginija Stankevičienė (Užsienio kalbų centras, Kauno technologijos universitetas)

Sociologijos mokslo krypties disertacijos gynimo taryba:

doc. dr. Aistė Balžekienė (Kauno technologijos universitetas, socialiniai mokslai, sociologija 05S) – **pirmininkė**.

prof. dr. Auksė Balčytienė (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija 08S),

prof. dr. Vylius Leonavičius (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, sociologija 05S),

dr. Vaidas Morkevičius (Kauno technologijos universitetas, socialiniai mokslai, sociologija 05S),

prof. dr. Anna Olofsson (Vidurio Švedijos universitetas, socialiniai mokslai, sociologija 05S).

Disertacija bus ginama viešajame Sociologijos mokslo krypties disertacijos gynimo tarybos posėdyje 2018 m. gruodžio 10 d. 14 val. Kauno technologijos universiteto Rektorato salėje.

Adresas: K. Donelaičio g. 73–402, 44249 Kaunas, Lietuva.

Tel. (370) 37 300 042; faks. (370) 37 324 144; el. Paštas doktorantūra@ktu.lt

Disertacijos santrauka išsiųsta 2018 m. lapkričio 9 d.

Su disertacija galima susipažinti internetinėje svetainėje <http://ktu.edu>, Kauno technologijos universiteto (K. Donelaičio g. 20, 44239 Kaunas), Vytauto Didžiojo universiteto (K. Donelaičio g. 52, Kaunas) bibliotekose ir Lietuvos socialinių tyrimų centre (A. Goštauto g. 9, LT-01108 Vilnius).

Introduction

Social development of 21st century societies illustrates the stunning achievements of modern humanity, and easily noticeable progress in various areas of public life. Most post-industrial societies are experiencing economic growth, a considerable level of welfare and security, and a long-lasting period of peace in their home territories (Wimmer, Quandt, 2006:335). Nevertheless, discussions about the same societies are also accompanied by such terms as “risk society”, “culture of fear”, “century of anxiety”. The latter reveal another side of the societies, which constantly follow scientific and industrial developments, emphasizing the emergence of new types of global threats emerging in the course of modernization, growing uncertainty and increasingly exposing safety controversies. According to Beck, in these societies the unknown and unintended consequences come to be a dominant force in history and society (Beck, 1992:22).

Members of contemporary societies are obligated to make a multitude of decisions related to various risks: artificial food supplements, climate change, vaccination, questionable treatment methods, considerable energy sources, lifestyle choices, etc. Seeking to make smart decisions, they must be well-informed (Morgan, Fischhoff et al., 2001). One of the substantial ways that can facilitate the process of risk related decision-making and risk management is their proper communication. Risk communication is created to guide a new partnership and dialogue of government and industry with the public, indicating that the risks which kill people and the risks that alarm them are often completely different (Covello, Sandman, 2001).

Despite the existence of objective risks, they also acquire a socially constructed meaning. As Beck (1992:23) claims, “Risks can thus be changed, magnified, dramatized or minimized within knowledge, and to that extent they are particularly open to social definition and construction”. In this case “sociology should contribute to risk research by emphasizing that risks are always situated in a social context and are necessarily connected to actors’ activities” (Lidskog, Sundqvist, 2012:75), their interests and power relations. Risk communication is a diverse process, which appears in various domains. However, risk communication ongoing in the field of media may be considered as one of its most significant forms, reaching the largest part of the public audience. Different studies show that media (traditional and new) is one of the key sources of information concerning world matters, risk is no exception, either. According to Mythen (2010), risk events are becoming an inseparable part of the news agenda.

In contemporary global societies, intensely functioning online media is becoming one more field in which a public discourse of risk takes place and develops. This discourse functions to enable individuals and society to make sense of risks, control risks and prevent dangers, ascribe responsibility and blame, invoke morality, and manage face (Andreas, 2015:1321). Risk discourse becomes socially constructed space in which different actors, their attitudes and ideas meet. This discourse is the

result of both the activities of news producers and social actors participating in it, and the distribution of societal power relations are lying behind the picture of social reality it produces. The deconstruction of this discourse allows the researcher to identify the contours of knowledge about various risks, which develops in the public space and to make assumptions about the ways in which social construction of public knowledge regarding risk is created. Also, the analysis of this discourse allows us to make assumptions about how effectively the online news media work, increasing the readiness and response of individuals towards risk.

The risk discourse analyzed in this dissertation is localized in Lithuanian society. The pursuit of the statehood of this country was accompanied by the rapid, omnipresent changes in all areas of society, as well as the institutional set-up, which led to uneven social development. After the liberation of Lithuania from the Soviet occupation, a new phase of modernization of society began due to the factors of European integration and globalization, the opening of culture, the development of new information and communication technologies (LR Ministry of Education and Science, 2016). The last decade in Lithuania has maintained the country's inherent dualism. On the one hand, the observed developmental outcomes have supported optimism, a belief in Lithuania's ability to become a strong democratic and civic society. On the other hand, the inevitable social hardships of life (such as increasing social inequality, intense emigration), geopolitical tensions, economic downturns and obvious democratic problems faded the vision of smooth social development. Lithuanian society has also been changed by its membership in international organizations. The growing role of the country on the international scene complemented the agenda of its national problems with the complexities and security issues relevant for entire regions. For example, increased concerns about global environmental threats and their potential impact.

This portrait of a contrasting society and the lack of systematic studies on risk communication (they are discussed in the remaining part of the introduction) allows the case of Lithuania to be considered as a valuable choice of a researcher. It can help to reveal the features of the risk discourse, ongoing in the multifaceted society. Also, it should be emphasized that this doctoral research is limited by the analysis of media content, which is only one of many factors, influencing individual perception of risk.

This dissertation emphasizes the problem of lack of comprehensive understanding regarding the way diverse thematic risk discourses interact in news media. It also addresses the scarcity of understanding of the content, dynamics, contexts and actors of holistic risk discourse in Lithuanian online news media. The main **research question** of this dissertation seeks to answer what kind of risk discourse and how is socially constructed in the Lithuanian online news media in 2006-2014? Empirical research, presented in the dissertation, raises more detailed questions, such as: what is the content and order of the risk discourse ongoing in the Lithuanian online news media in 2006-2014? What sort of contexts may influence the content and order of the risk discourse? How are the thematic risk discourses

interacting in the holistic risk discourse? What kind of rhetoric is used while socially constructing the risk discourse and how is it employed? Who are the social actors of the risk discourse and how do they participate in it?

Thus, this doctoral research **aims** to systematically explain the features and dynamics of the holistic risk discourse in Lithuanian online news media in 2006-2014¹.

The **object** of the doctoral research is the risk discourse in Lithuanian online news media in 2006-2014.

The main **objectives** of the dissertation are:

- To conceptualize the online news media risk discourse on the basis of the moderate social constructivism and to reason the analytical model based on the multi-theoretical approach, applying it for the explanatory analysis of this discourse.
- To prepare and justify the methodology of the research on the holistic risk discourse, providing arguments for the methodological decisions and the method of the study.
- To carry out empirical research and with reference to its results as well as a created theoretical model systematically explain the features of the content and order of the Lithuanian online news media risk discourse, its contextual conditions, discourse actors and the ways in which they are participating in it.

The main theses defended in the doctoral dissertation.

- The risk discourse ongoing in Lithuanian online news media is moderately intensifying, responding to the international tendencies and showing the marks of the risk society in Lithuania.
- The verbal rhetoric employed for the social construction of the risk discourse in online news media is one of the ways allowing to discursively amplify communicated risk.
- The discursivity of the thematic risk discourses creates a greater variety of risk interpretations than thematic risk discourses acting alone.

The theoretical framework of the doctoral research. This doctoral research is based on the approach of the ‘soft’ constructivism suggested by Irwin (2001). The chosen approach does not deny the existence of the reality, but it states that both real and imaginary things firstly have to be socially constructed in order to find their place in the public agenda. Several groups of theories are employed for the theoretical explanation of the research object focusing on: i) social determination of risk (Hilgartner, 1992; Beck, 1992, 2006; Giddens, 1999; Zinn, 2008; Lupton, 2013 et al.); ii) risk communication process (Covello, 2003; Sandman, 2012; Renn, 2008;

---

¹ This doctoral research is based on the systematic approach toward the holistic risk discourse. The choice of the systematic approach defines a consistent implementation of the research procedures, analyzing the research object, as totality of the certain elements. Meanwhile, the holistic understanding of risk discourse reflects the diversity of the social risk representations interacting in it, as well as the presentation of its generalized descriptive picture.

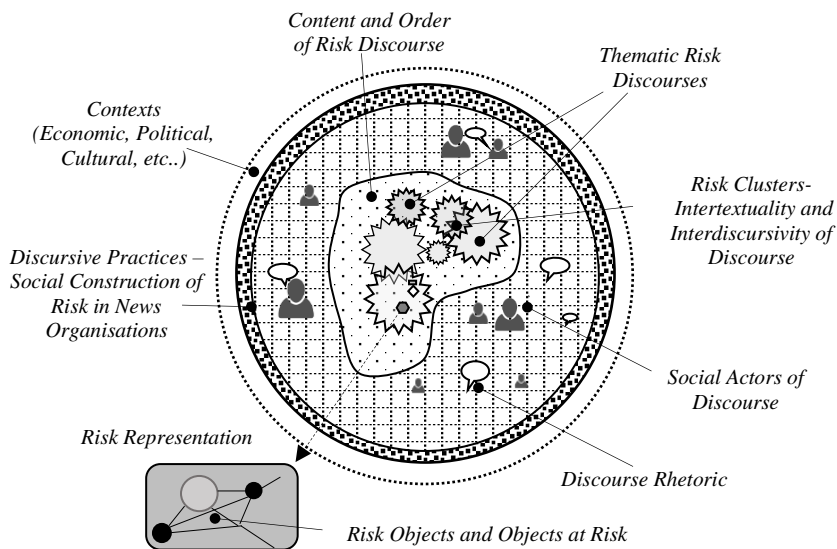

Lundgren, McMakin, 2013 et al.); iii) practices of social construction of reality in media (McCombs, Shaw, 1972; Livingston, Benett, 2003; Entman, 1993; Harcup, O'Neill, 2010; Goffman, 1974; Nisbet, 2015 et al.), as well as the structure of discourse (Jorgensen, Phillips, 2002; Foucault, 1974, 1998; Jensen, 2014; Van Dijk, 1997, 2001, 2006; van Leeuwen, 1996; Wodak, Fairclough, 1997, etc.). Also, employing a set of analytic tools, common in discourse and content analysis, this dissertation elaborates a conceptual model for analyzing holistic (as comprised of thematic) risk discourse (see Figure 1).

Methodological design of the doctoral research. This doctoral research is grounded on the mixed methods approach, integrating the elements of quantitative and qualitative studies. Critical discourse analysis is employed as a strategy of the research. The empirical material was generated using a method of the document analysis. The data was obtained from the archives of the most popular Lithuanian online news websites (published during 2006-2014): **DELFI** and **lrytas.lt**. Multistage sampling was applied to draw the final sample. The empirical base of the research consists of 1292² news reports which were selected from the general set of the texts published on **DELFI** and **lrytas.lt** in 2006-2014. The software of ATLAS.ti and IBM SPSS Statistics 22 were used for the data analysis.

---

² The quantitative study sample (N) consists of 1292 risk messages, and the qualitative (n) of 364 texts of the online news media selected from the same sample.

Figure 1. The Conceptual Model of a Holistic Risk Discourse

Scientific novelty and the relevance of the doctoral research. Risk communication research has a well-established tradition in international academic discourse. Using different methodological approaches, researchers analyze the features of the content and the form of risk communication, and their implications on individual risk perceptions. A comprehensive overview of these studies is provided in section 1.2.2. As Renn (2008, p. xiv) states, ‘risk is not just a fascinating academic subject; it has a direct impact upon our life. People die, suffer, get ill or experience serious losses because they have ignored or misjudged risks, miscalculated the uncertainties or had too much confidence in their ability to master dangerous situations’. Despite the acknowledged importance of the social risk research (including those which aim to critically estimate the content of risk communication), in Lithuania they are just gaining momentum and remain fragmented. Scientists³ interested in risk research focus their investigations on the analysis of environmental, e. g. climate change (Balžekienė, Telešienė, Rinkevičius, 2008; Telešienė and Juraitė, 2009), technological, e. g. nuclear energy (Balžekienė and Rinkevičius, 2006,

³ Lithuanian scientists who focus on the social analysis of risk are also interested in examination of risk perception questions (e.g. Čiužas, 1998; Rinkevičius, 2000; Šliavaitė, 2003; Balžekienė, 2006, 2009), as well as application of the Risk Society theory and similar approaches to Lithuanian context (Rinkevičius, 2002; Leonavičius and Genys, 2011, 2012; Leonavičius, 2014). The field of risk research is also supplemented by the study of threats perception conducted by Lašas, Matonytė, Morkevičius, Jankauskaitė, Simonaitytė (2017).

Balžekienė, Telešienė, Rinkevičius, 2008; Baločkaitė, Rinkevičius, 2009; Telešienė, Rimaitė, Juraitė, 2011; Balžekienė, Butkevičienė, Rinkevičius, Gaidys, 2009), food, e. g. genetically modified food (Rimaitė and Rinkevičius, 2008; Rimaitė, 2009), health (Klebanskaja and Gudaitė, 2013) and political (Matkevičienė, 2011) risks. The attempt to disclose the features of risk discourse in media was examined in the RINOVA (2009) project report as well.

The conclusions made by other Lithuanian researchers signal the practices of tendentious and superficial risk communication in news media, presupposing the need of more analytical information. For instance, the climate change discourse analysis conducted implementing the RINOVA project (2009) showed that this ecological threat was frequently discursively constructed as a part of news referring to entertainment as well as amusement. The attenuation of the problem significance was also reached applying the ironical rhetoric. Meanwhile, the study analysis of communication of the swine flu conducted by Klebanskaja and Gudaitė (2013) revealed, that mass media uses frightening, deliberately exaggerated information, that helps to create fear and anxiety in the society. These are just a few examples revealing the ability of mass media to construct the social reality of society, presenting ways of its interpretation and evaluation.

Studies on risk communication conducted in both Lithuania and other countries are often limited to specific case studies (for example, nuclear power or climate change threats). Meanwhile, this doctoral research, integrating the theoretical approaches of sociology and communication sciences, seeks to systematically explain the chosen research object. The author's employed holistic approach towards risk communication has been much less often applied in the risk research so far (e.g. Hamilton et al., 2007; Zinn, 2010; Zinn and Daniel McDonald, 2015; Boholm, Möller, Hansson, 2015). In the view of the author, the holistic approach applied in this doctoral research is valuable for several reasons. Firstly, it allows the characterization of the overall stream of risk representations encountered daily by the consumers of news media (e.g. scrolling down an online news website or watching television news). Secondly, it not only embraces the diversity of risk representations, but also allows explaining the interdiscursivity and discursive interrelationships between these. Thirdly, it allows the researcher to understand the ways in which risk perceptions are socially constructed, also through social amplification or attenuation.

The novelty of this doctoral research can also be seen through the nature of the chosen empirical data sources. A growing body of literature has examined risk communication ongoing in the traditional news media channels (printed, broadcast media, etc.). Meanwhile, this doctoral research focuses on the analysis of the online news media, following the growing influence of new media on contemporary individuals. The data of international surveys illustrate the spreading popularity of the Internet as a source of news, while the consumption of printed media is gradually declining. According to the Eurobarometer (2016) survey data, the Internet is the second source of European and national political news.

Finally, as Balčytienė (2009) claims, academic research is one of the means to promote and sustain the responsibility of journalists and at the same time to oppose market-driven journalism.

Structure of the doctoral research. The dissertation is divided into five parts, which are as follows: introduction, theoretical, methodological, empirical parts and conclusions. The conclusions are followed by references, annexes, description of author's scientific activities (the list of published articles and conference presentations) related to the doctoral research topic and biographical information about the author.

Review of the contents and the main results of the dissertation.

The introductory part of the dissertation presents the problem statement and research questions, discusses the relevance and novelty of the research. The aim, objectives and research object are outlined as well. The introduction also includes a short description of the doctoral research theoretical framework and methodological design. Finally, the dissertation structure is presented.

The first part of the dissertation titled "Theoretical Analysis of Risk Discourse in Online News Media" discusses theoretical approaches used for the critical analysis of the research object. An extensive overview of research conducted on the topic is also presented in this part. Finally, the elaborated theoretical risk discourse explanatory model is presented. This model gives conceptual ground for the empirical research.

The methodological strategy of the doctoral research is presented and justified in the second part. Firstly, the general methodological principles and the logic of the critical discourse analysis are described explaining their applicability for the research. Later, the research quality criteria as well as study limitations are discussed.

The final part of the dissertation introduces the results of the research, firstly characterizing the content and order of the risk discourse ongoing in Lithuanian online news media in 2006-2014. The content of the risk discourse is described by analyzing a variety of risk objects representations, the structure of the holistic risk discourse and interactions of thematic risk discourses in it, also, looking into the verbal rhetoric used in online news employed risk communication. The analysis of the risk discourse order is followed by an interpretative discussion on external contexts which may shape it. The section is completed by the identification of the variety of social actors participating in the risk discourse.

Conclusions

1. Theoretical approaches used in this dissertation for the interpretation of risk (e. g., Hilgartner, 1992; Boholm ir Corvellec, 2011; Beck, 1992, 2006; Giddens, 1999; Zinn, 2008; Lupton, 2013, etc.) call for understanding of risk as socially defined, and in many cases, as socially constructed. The ‘soft’ constructionism perspective allows not to deny the existence of objective risk. However, it states that objective risk is inseparable from subjective, socially determined judgments. Analytical tools suggested by the relational theory of risk offer valuable insights into the analysis of risk as a social construct, particularly aiming to understand why and how something becomes perceived as risk. Finally, the theory of risk society, which is more focused on macro-level societal changes, is important for the social analysis of risk, because it actualizes the issue of risk perception and enables the discussion of a qualitatively new state of society.
2. The theoretical perspectives from the communication field applied in the research (agenda setting, gate keeping, news values, framing) and the approach of social risk amplification allow to explain the practice of news media agenda setting, events prioritization as well as framing, which help to create an alternative reality (in the case of this research – virtual reality). The analyzed approaches enable to perceive mass news media as a specific organizational apparatus, acting according to its institutional procedures, values and logic. However, as the empirical data of different studies show, it is not always oriented towards objective and unbiased risk communication to the society.
3. The critical discourse analysis used in the doctoral research enabled the complex analysis of the risk discourse ongoing in online news media. The logic and principles of the critical discourse analysis permitted the identification of the risk discourse content (representations of risk objects, interactions among thematic risk discourses, prevailing discourse topics, also, verbal rhetoric), discourse order (configurations of thematic risk discourses in time, their interplay with external contexts) and a variety of social actors participating in it. Critical discourse analysis used for investigation of the news media content may promote more balanced, responsible, accurate and less biased communication of information.
4. Relying on the empirical research data, it could be argued that the holistic risk discourse in online news media is a heterogeneous, socially constructed and determined formation, which covers public discussions about diverse risks. The research data allow us to state that:
  - 4.1 The period under consideration (2006-2014) can be characterized by gradually increasing risk communication which illustrates the development of a growing public risk discourse in the most popular Lithuanian online news portals. The development of the risk discourse observed during the research period is mostly related to the growing scale of the health risk communication.
  - 4.2 The set of representations of diverse risk objects make up a distinctive risk agenda in the online news media. In the case of this research, the risk agenda

most often included communication of risks related to various diseases, weather conditions, international conflicts and tensions, food safety, price changes, taxes, economic crises and technical devices. Hazards related to plants, cultural conditions, political decisions, laws, social problems and gaps in the social security system were also included, but rarely.

- 4.3 The analyzed holistic risk discourse consists of smaller thematic risk discourses. The risk discourse ongoing on **DELFI** and **lrytas.lt** in 2006-2014 was dominated by communication of health, environmental and economic risks. The representations of social and cultural news take the risk frame less often.
- 4.4 Thematic discourses which comprise the holistic risk discourse create different risk articulations. In health risk discourse, risk is associated with the disruption of health, its possible loss and in extreme cases – death. In the environmental themes, risk presupposes the likelihood of a negative impact related to natural hazards or, on the contrary, nature is perceived as a potential victim. In the economic field, risk is discursively constructed as a likely loss of economic wellbeing, profit, resources or financial security. Meanwhile, in the political risk discourse it is expressed through the possible deprivation of power, political stability and civil safety. In the technological context risk becomes the illustration of technological dysfunctions and the likelihood of side effects. Finally, social and cultural contexts enable perception of risk as a component of sociocultural problems, emerging due to deviant behavior and gaps in social security.
- 4.5 Internal interdiscursivity is typical of the holistic risk discourse. Thematic risk discourses develop not only independently – they also interact with each other. The research data show that environmental, health and cultural risk discourses are more often communicated next to other thematic risk discourses. Meanwhile, political, economic, social and technological risk discourses rarely overlap and more often develop independently.
- 4.6 The holistic risk discourse covers a variety of discussion topics, which are united by common communication about potential losses. The identified topics of the risk discourse are as follows: dangerous illnesses, body-related hazards, life in an unsafe environment, unsafe lifestyle, the beauty industry, health care system, natural hazards, climate change, environmental protection, individuals' behavioral economy, uncontrollable inflation, economic downturn, tax policy, energy, cross-border and internal tensions, arms races, terrorism, cyber threats, risk of accidents, technological dysfunctions, labor market tensions, deviations, migration, social relations, cultural values and a traditional way of life, cultural artifacts and heritage.
- 4.7 By creating a public risk discourse, news organizations gain the opportunity to socially construct the perceptions of risk through risk framing and interpretation. In the case of this research, risk was most often communicated as a part of topical issues, daily events, health and economic rubrics. As the research data show, three metanarratives of risk communication were used in the analyzed risk

discourse. A metanarrative of risk problem formulation includes messages that are limited to identifying danger, reminding us about the risk we already know or shortly presenting new threats. They also warn about an impending crisis, present long-term / short-term predictions and finally, express worries of the potential risk victims. The second metanarrative based on the description of risk is present in articles which describe the profile of risk, assess the risk level, question the risk-benefit ratio or even the very existence of risk. This metanarrative includes news about individuals' responses to risk as well. The final risk communication metanarrative articulates risk management questions. This metanarrative is present in articles which call for action, provide recommendations and give advice on risk mitigation, and highlight barriers to risk management or discuss risk control aspects.

- 4.8 Verbal language used in the risk discourse enables social amplification of risk. As the research data show, amplification of communicated risk is achieved by emphasizing risk invisibility, inevitability, uncontrollability, hierarchy, magnitude of possible consequences and geographical proximity. Meanwhile, attenuation of risks is achieved by emphasizing low probability, familiarity, repetition, remoteness in time and space, risk controllability, inevitability (as being non-voluntary).
- 4.9 Homogeneous periods of risk communication with only one leading thematic risk discourse is not typical of the analyzed risk discourse. Risk discourse consists of a regular interplay of different risks, and the dominance of specific thematic risks is observed only in the certain periods. It is indicated, that health risk discourse was prevailing in all the period of 2006-2014. From 2010 the increased representation of environmental risks was observed. The peaks of economic risks communication were seen in 2008-2009 and 2011. More frequent communication of political risks was found in 2009-2010 and in 2014. Usually less often communicated social risks attracted greater news media attention in 2007, the 1st quarter of 2011 and from 2012.
- 4.10 Risk discourse is sensitive to external contexts and events disturbing and dislocating its content and order. These processes motivate discourse participants, propose new discourse story lines, help to interpret risk messages and become an illustration of discourse sensitivity to external contexts. In the opinion of the author, the risk discourse under investigation is influenced by economic, political, social and cultural conditions and their interplay, which determine a specific content and order of the risk discourse and their change over time.
- 4.11 Risk discourse is characterized by polyvocality of the social actors. The voices of experts and the ruling elite are dominant in the process of risk problem formulation and characterization. As the research data show, third-sector representatives are less often discursively involved in the processes of risk definition. In most of the cases they were presented as potential risk victims,

which they become due to both their choices and external conditions. The actors of risk discourse are also unevenly distributed among thematic risk discourses. The health and environmental risk discourses are dominated by experts, specialists and scientists. The voices of government representatives are most pronounced in the communication of economic and political risks. Meanwhile, third-sector representatives practically do not participate in discussions about technological risks.

Limitations of the doctoral research.

Like all other studies, this doctoral research has some limitations. They can be divided into several categories:

- *Transferability limitations.* The results of this doctoral research can be generalized or transferred to other contexts or settings only with certain limits. For example, the nature of data sources reduces the generalizability of the research results with respect to other types of media. The results of this study can reasonably be applied only to the analyzed case, i.e. risk communication ongoing in **DELFI** and **lrytas.lt** online news portals in the period of 2006-2014. Conclusions are transferable only to cases with similar characteristics as the ones analyzed in this dissertation, e.g. popular online news media, contexts very similar to the ones in Lithuania in 2006-2014.
- *Limitations of sample completeness.* The author sought to provide with the most comprehensive explanation of risk discourse features, but one can not exclude the possibility that some valuable media texts were left out from the study. The latter could not have been included in the sample because they did not meet the sampling criteria, e.g. did not contain search keywords. The selection of the research keywords determines the coverage and nature of the study conclusions. Then, for instance, the research results describing the order of the discourse reflect not all the topical issues escalated in the discourse, but those events, whose representations were discursively associated with the study keywords.
- *Methodological restrictions.* The holistic approach applied in this research serves in two ways. On the one hand, it provides the opportunity to explain the interplay of different risk representations in a discourse. However, on the other hand, it restricts the researcher's ability to delve deeply into each or any thematic risk. This becomes especially relevant discussing the contextual conditions which may influence the discourse and discussing social actors participating in it.

Finally, like all qualitative studies, this doctoral research cannot avoid an author's subjective approach. To ensure the quality of the research data analysis, inter-coder reliability was tested. This means that the author's data coding decisions were reviewed by the supervisor of the dissertation. Although no social studies can provide universal knowledge, adherence to the principles of research quality helps to achieve the possible maximum result objectivity under conditions of the research. The reliability of the research is assured because the results of the research complement rather than contradict the results of other risk communication studies.

References / Literatūra

1. Andreas, D. C. (2015). Risk Discourse. In Tracy, K., Ilie, C., Sandel, T. *The International Encyclopedia of Language and Social Interaction*. John Wiley & Sons, Inc.
2. Balčytienė, A. (2009). Market-led reforms as incentives for media change, development and diversification in the Baltic States. A Small Country Approach. *The International Communication Gazette*. Sage publications. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore and Washington, 71(1–2), 39–49.
3. Balžekienė, A. (2006). Socialinis branduolinės rizikos suvokimas: teorinės įžvalgos ir jų refleksija Lietuvos visuomenės požiūriuose į Ignalinos AE (Daktaro disertacija, Kauno technologijos universitetas).
4. Balžekienė, A. (2009). Rizikos suvokimas: sociologinė konceptualizacija ir visuomenės nuomonės tyrimo metodologinės prielaidos. *Filosofija. Sociologija*, 20(4), 217–226.
5. Balžekienė, A., Butkevičienė, E., Rinkevičius, L., ir Gaidys, V. (2009). Ekologinių ir technologinių rizikų suvokimas: Lietuvos visuomenės požiūriai ir nuostatos. *Filosofija. Sociologija*, 20(4), 237–249.
6. Balžekienė, A., Rinkevičius, L. (2006). Nuclear risk perceptions in Lithuanian society: theoretical approaches and empirical insights. *Social Sciences*, (2)52, 10–20.
7. Baločkaitė, R., Rinkevičius, L. (2009). Branduolinės energetikos diskursai Lietuvos žiniasklaidoje ir viešojoje nuomonėje: nuostatų takoskyros ir „kalbančiųjų klasės“ formavimasis rizikos visuomenėje.
8. Balžekienė, A., Telešienė, A., ir Rinkevičius, L. (2008). Klimato kaita: socialinio rizikos suvokimo ir žiniasklaidos diskurso Lietuvoje konfigūracijos. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2(22), 5–19.
9. Beck, U. (2006). Living in the world risk society. *Economy and Society*, 35(3), 329–345.
10. Beck, U. (1999). *World Risk Society*. Cambridge: Polity Press.
11. Boholm, M., Möller, N., Hansson, S. O. (2015). The Concepts of Risk, Safety, and Security: Applications in Everyday Language. *Risk Analysis*, 36(2), 320–338.
12. Boholm, A., Corvellec, H. (2011). A relational theory of risk, *Journal of Risk Research*, 14:2, 175–190.
13. Covello, T. V. (2003). Message Mapping, Risk and Crisis Communication. [žiūrėta 2016–10–27]. Prieiga per internetą <http://rcfp.pbworks.com/f/MessageMapping.pdf>
14. Covello, V. T., Peters, G. R., Wojtecki, J. G., Hyde, R. C. (2001). Risk Communication, the West Nile Virus Epidemic, and Bioterrorism: Responding to the Communication Challenges Posed by the Intentional or Unintentional Release of a Pathogen in an Urban Setting. *Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine*, 78(2), 382–391.

15. Čiužas, A. (1998). Sociooginiai tyrimai Ignalinos AE regione: etapai ir turinys, Čiužas A. (sud. ir red.). Ignalinos AE: žmogaus gyvenimo ir veiklos sąlygos, 23–27. Vilnius–Visaginas: Eugrimas.
16. Entman, R. M. (1993). Framing: Towards clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51–8.
17. European commission, (2016). Media use in the European Union. Standard Eurobarometer 86 – Wave EB86.2 – TNS opinion & social.
18. Foucault, M. (1998). Diskurso tvarka. Vilnius: Baltos lankos.
19. Foucault, M. (1974). *The Archaeology of Knowledge*. London: Tavistock.
20. Goffman, E. (1974). *Frame Analysis: An essay on the organization of experience*. Cambridge: Harvard University Press.
21. Hamilton, C., Adolphs, S., Nerlich, B. (2007). The meanings of ‘risk’: a view from corpus linguistics. *Discourse & Society*, 18 (2), 163–181.
22. Harcup, T., O’Neill, D. (2010). What Is News? Galtung and Ruge revisited. *Journalism Studies*, 2(2), 261–280.
23. Hilgartner, S. (1992). The social construction of risk objects: Or, how to pry open networks of risk. In *Organizations, uncertainties, and risk*, ed. J.F. Short and L. Clarke, 39–53. Boulder, CO: Westview Press.
24. Irwin, A., 2001. *Sociology and the environment: a critical introduction to society, nature and knowledge*. London: Polity.
25. Jensen, R. E. (2014). *The SAGE Handbook of Risk Communication. Rhetoric of Risk*. Thousand Oaks: SAGE publications, Inc.
- Van Dijk, T. A. (2006). *Discourse, context and cognition*. *Discourse Studies*. London, Thousand Oaks: SAGE Publications.
26. Jorgensen, M., Phillips, L. (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage Publications.
27. Juraitė, K., Telešienė, A. (2009). Ekologinės rizikos diskursas žiniasklaidoje: tyrimo teorinės bei metodologinės prielaidos. *Filosofija, Sociologija*, 20(2), 227–236.
28. Kasperian, J., Pidgeon, N., Roger, E., Slovic, P. (2003). *The social amplification of risk: Assessing Fifteen years of research and theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
29. Klebanskaja, N., Gudaitė, G. (2013). Rizikos komunikacija Lietuvos žiniasklaidoje kiaulių gripo metu. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 68, 53 – 69.
30. Leonavičius V., Genys D., 2011. Energetinio saugumo sociologija ir rizikos visuomenė. *Filosofija, Sociologija*, 22(4), 394–404.
31. Leonavičius, V. (2014). Rizikos konstravimas valdysenos teorijos požiūriu. *Kultūra ir visuomenė. Socialinių tyrimų žurnalas*, 5(3).
32. Leonavičius, V., Genys, D. (2012). Rizikos visuomenė: centralizuoto šildymo sistemos atvejis Lietuvoje. *Filosofija, Sociologija*. 2012, 23(4), 237–245.

33. LR Ministry of Education and Scienc / LR švietimo ir mokslo ministerija (2016). Dėl Nacionalinės mokslo programos „Modernybė Lietuvoje“ patvirtinimo (2016 m. birželio 20 d. Nr. V-549) [žiūrėta 2018-02-10] Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/b381de0036d711e69cf5d89a5fdd27cc>
34. Lidskog, R., Sundqvist, G. (2012). Sociology of risk. In Hillerbrand, R., Roeser, S., Sandin, P., Peterson, M. (red.), *Handbook of risk theory epistemology decision theory ethics and social implications of risk referentes*, 1001–1027. Dordrecht/Heidelberg/ London/New York: Springer.
35. Livingston, S., Benett, W. L. (2003). Gatekeeping, Indexing and Live-Event News: Is Technology Altering the Construction of News? *Political Communication*, 20, 363–380.
36. Lundgren, R. E., McMakin, A. H. (2013). *Risk Communication: A Handbook for Communicating Environmental, Safety, and Health Risks*. Publisher: Wiley-IEEE Press.
37. Lupton, D. (2013). *Risk: Second Edition (Key Ideas)*. New York: Routledge.
38. Matkevičienė, R. (2011). Rizikos komunikacija Lietuvos prezidentų inauguracinėse kalbose. *Informacijos mokslai* (55), 71–81.
39. Matonytė, I., Morkevičius, V., Lašas, A., Jankauskaitė, V. (2017). Grėsmių visuomenės gerovei suvokimas: socialinio optimizmo, socialinio ir institucinio pasitikėjimo jei pasitikėjimo savimi įtaka. *Politologija*, 1(85), 3–52.
40. McCombs, M. E., Shaw, D. L. (1972). The agenda-setting function of the press. *Public Opinion Quarterly* 36, 176–187.
41. Mythen, G. (2010). Reframing risk? Citizen journalism and the transformation of news, *Journal of Risk Research*, 13(1), 45–58.
42. Morgan, M.G., Fischhoff, B., Bostrom, A. et al. (2001). *Risk communication: The mental models approach*. Cambridge University Press, New York.
43. Nisbet, M. C. (2015). Framing, the Media, and Risk Communication in Policy Debates. In the *SAGE handbook of Risk Communication*. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
44. Renn, O. (2008). *Risk Governance: Coping with Uncertainty in a Complex World (Earthscan Risk in Society)*. London: Earthscan.
45. Rimaitė A., Rinkevičius L. (2008). Sociokultūrinis rizikos suvokimo konstravimas: teoriniai požiūriai ir jų taikymas tiriant viešąjį diskursą dėl genetiškai modifikuotų organizmų. *Filosofija/Sociologija*, 2, 86–96, Lietuvos mokslų akademijos leidykla.
46. Rimaitė, A. (2009). Genetiškai modifikuotų organizmų diskurso formavimasis Lietuvos žiniasklaidoje. Daktaro disertacija. Kauno technologijos universitetas.
47. Rimaitė, A., Rinkevičius, L. (2008). Sociokultūrinis rizikos suvokimo konstravimas: teoriniai požiūriai ir jų taikymas tiriant viešąjį diskursą dėl genetiškai modifikuotų organizmų. *Filosofija. Sociologija*, 19(2), 86–96.

48. Rinkevičius, L., (2002). Rizikos bei dvigubos rizikos visuomenės teorija ir jos taikymas sociologinei Lietuvos visuomenės raidos diagnostikai. *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 2, 108–115.
49. Rinkevičius, L. (2000). Public Risk Perceptions in a ‘Double–Risk’ Society’: The case of the Ignalina Nuclear Power Plant in Lithuania, Innovation. *The European Journal of Social Sciences*, 13(3), 278–289.
50. Rinova projektas (2009). Rizikos suvokimas, viešoji komunikacija ir inovatyvus valdymas žinių visuomenėje. [žiūrėta 2015–10–07]. Prieiga per internetą <http://www.rinova.ktu.lt/RinovaFiles/rinova2009.pdf>
51. Sandman, P. (2012). Responding to Community Outrage: Strategies for Effective Risk Communication. American Industrial Hygiene Association; 1 edition (June 1993).
52. Šliavaitė K., (2003). Tarp rizikos ir saugumo: požiūriai į atominę jėgainę ir bedarbystės grėsmę Visagine. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 3(12), 79–112.
53. Van Dijk, T. (2007). A. Macro contexts. In Lottgen D. S., Sánchez J. S. *Discourse and International Relations*. Peter Lang AG, Internationaler Verlag der Wissenschaften.
54. Van Dijk, T. A. (2006). Discourse, context and cognition. *Discourse Studies*. London, Thousand Oaks: SAGE Publications.
55. Van Dijk, T. A. (1997). Discourse as Social Interaction. SAGE publications.
56. Van Leeuwen, T. (1996). The representation of social actors in discourse. In Caldas–Coulthard, C. R., Coulthard, M. (Eds.), *Texts and practices: Readings in critical discourse analysis*. London: Routledge, 32–70.
57. Wimmer, J., Quandt, Th. (2006) Living in the risk society. *Journalism Studies*, 7(2), 336–347.
58. Wodak, R., Fairclough, N. (1997). Critical Discourse Analysis. In T. A. van Dijk (Ed.), *Discourse as Social Interaction*, 258–284. London: Sage.
59. Zinn, J. O., McDonald D. (2015). Discourse–semantics of risk in The New York Times, 1963, 1987–2014: a corpus linguistic approach. Final Project report. [žiūrėta 2016–10–27]. Prieiga per internetą <https://github.com/interrogator/risk>.
60. Zinn, J. O. (2010). Risk as Discourse: Interdisciplinary Perspectives. *Critical Approaches to Discourse Analysis across Disciplines*. 4(2), 106–124.
61. Zinn, J. O. (2008). *Social Theories of Risk and Uncertainty*. Oxford, Malden (MA): Blackwell.

Author scientific activities

Publications

- Zolubienė, E. Risk Discourse in News Media: Power to Define Danger? Journalism, Representation and Public Sphere, ed. L. Kramp, N. Carpentier, A. Hepp A., et al. 2015, 69-79.
- Zolubienė, E. Socialiniai rizikos kontūrai žiniasklaidoje: televizijos naujienų pranešimų analizė. Informacijos mokslai, 2014. Nr. 67, 136-156.
- Pileckaitė, E. Rizikų ir grėsmių reprezentacijos televizijos naujienų laidose. Tiltas į ateitį, 2013. Nr. 1(7), 136 -156.
- Pileckaitė, E. Rizikos suvokimas: studentų požiūrio perspektyva. Jaunųjų mokslininkų darbai, 2012. Nr. 4(37), 68 - 74.

Conference presentations

- E. Zolubienė. ““Have Nothing to Worry About? The News Will Help You“: Social Construction of Risk in Online News Media”. The International Conference And Workshop “Regional Risks and Risks to the Regions”. Vilnius, Lithuania, 2018 01 30 – 31.
- E. Zolubienė. “The Uses of Discourse Analysis in the Study of Risk: The Case of Risk Communication in Online News Media”. The Third ISA Forum of Sociology. Austria, Vienna, 2016 07 10 - 14.
- E. Zolubienė. “Bringing the Future into the Present: Discourse of Risk in Lithuanian Online News Media”. International Conference “The Many Faces of Social Media: Empowerment and Subjection Online”. Vytautas Magnus University Kaunas, Lithuania, 2016 04 21 - 22.
- Balzekienė, A., Zolubienė, E., Meskauskas, Z. Concepts of Risk and Uncertainty: Crossing the Boundaries of Disciplines. Conference „Rizika ir netikrumas pokyčių visuomenėse”, Kaunas, Lithuania, 2015 11 13.
- Balzekienė, A., Gaule E., Jasinevicius, R., Meskauskas, Z., Petrauskas, V., Zolubienė, E. Generalized Methodology for Socio-technical Risks Governance: Concept of Interdisciplinary Risk - Laboratory. The Future of Risk Analysis in the Nordic Countries, Lund, Sweden, 2015 11 15 - 17.
- E. Zolubienė. “Is There Any Space for Safety Left? The Representations of Risk Sources in Online Media Texts“. The mid-term conference “Risk, Uncertainty and Transition“, Stuttgart, Germany, 2015 04 08 - 10.
- E. Zolubienė. „Siekis įspėti ar išgašdinti? Sveikatos rizikų reprezentacijos internetinėje žiniasklaidoje“. Conference „Tarpdisciplininis diskursas socialiniuose moksluose - 4“, Kaunas, Lietuva, 2014 11 07.
- E. Zolubienė. „Rizikų reprezentacijų žiniasklaidoje tyrimo teoriniai ir metodologiniai principai: televizijos naujienų laidų atvejis“. Conference „Informacijos ir komunikacijos teorijos ir praktikos raiškos“, Vilnius, Lietuva, 2013 12 06.

Trainings, internships

- October 30 - December 31, 2015. Internship at Mid Sweden University Risk and Crisis Research Center. Ostersund, Sweden.
- August 3 - 16, 2014. Summer school „ECREA Media and Communication; doctoral summer school „Dynamics of Mediatization“. Bremen, Germany.
- June 25 - 26, 2015. Participation in the social researcher school seminar „Trys grindžiamosios teorijos versijos: teorija ir praktika // Privalumai ir ribotumai“. Kaišiadorys, Lithuania.

ABOUT THE AUTHOR

ZOLUBIENĖ, EIMANTĖ

Academic background:

2007-2011. Bachelor studies at Kaunas University of Technology (Bachelor degree in Sociology). 2011-2013. Master studies at Kaunas University of Technology (Master of Arts degree in Sociology). 2013-2017. Doctoral studies at Kaunas University of Technology (Sociology).

Occupation:

2011-2012 Qualitative Research Specialist at UAB Factus Dominus.

2012-2013 Sociologist at UAB “Eurointegracijos projektai” (before UAB “Lyderio grupė”).

2013-2016 Senior specialist at the Institute of Hygiene.

2016 onwards [since 2017 on a maternity leave]. Head of Public Health Research Department at Institute of Hygiene.

Research interests: risk sociology, risk communication, media analysis, qualitative methods of social research.

E-mail: eimante.zolubiene@ktu.edu.

REZIUMĖ

ĮVADAS

21 a. visuomenių socialinė raida atskleidžia stulbinančius modernios žmonijos laimėjimus, įvairių visuomenės gyvenimo sričių pažangą. Dauguma postindustrinių visuomenių išgyvena ekonominio augimo, gerovės, saugumo bei ilgą laiką jų teritorijose besitęsiančios taikos periodą (Wimmer, Quandt, 2006, p. 335). Nepaisant

to, diskusijos apie šias visuomenes dažnai yra lydimos tokių terminų kaip „rizikos visuomenė“, „baimės kultūra“ ar „nerimo amžius“. Šie terminai atskleidžia kitą mokslo bei pramonės pažangos siekiančių visuomenių pusę, pabrėždami modernizacijos proceso metu gimstančias naujo pobūdžio visuotines grėsmes, stiprėjančią netikrumą ir vis dažniau išryškėjančias saugumo kontraversijas. Pasak Beck'ą, šiose visuomenėse nežinomos ir neplanuotos pasekmės tampa dominuojančia istorijos ir visuomenės varomąja jėga (Beck, 1992, p. 22).

Šiandieninių visuomenių nariai turi priimti daug sprendimų, susijusių su įvairiomis rizikomis: dirbtiniai maisto priedai, klimato kaita, vakcinacija, kvestionuojami gydymo būdai, energijos šaltinių bei gyvenimo būdo pasirinkimas ir pan. Siekdam priimti teisingus sprendimus, žmonės turi būti gerai informuoti (Morgan, Fischhoff ir kt., 2001). Vienas iš esminių būdų, galinčių palengvinti su rizikomis susijusių sprendimų priėmimą ir rizikų valdymą – tinkama jų komunikacija. Ji yra nukreipta į naujos partnerystės ir dialogo tarp valdžios, pramonės ir visuomenės narių kūrimą suvokiant tai, kad „rizikos, kurios žudo žmones ir tos, kurios juos gąsdina, dažnai yra visiškai skirtingos“ (Covello ir Sandman, 2001).

Nepaisant objektyvaus rizikų egzistavimo, visuomenės gyvenime jos įgauna socialiai sukonstruotą prasmę. Pasak Beck'ą (1992, p. 22–23), rizikos sąvokos yra atviros socialiniam apibrėžimui ir konstravimui, o jų suvokimas gali būti pakeistas – dramatinuotas ar susilpnintas. Šiuo atveju sociologijos užduotis yra plėtoti rizikos tyrimus pabrėžiant tai, kad rizika visuomet yra apsupta socialinio konteksto bei susijusi su socialinių veikėjų veiklos praktikomis (Lidskog ir Sundqvist, 2012), interesais ir galios santykiais. Nors rizikos komunikacija yra įvairiaformis procesas, vykstantis skirtingose erdvėse, žiniasklaidos lauke vykstanti makrolygmens rizikų komunikacija gali būti laikoma bene reikšmingiausia jos forma, savo kuriu turiniu paliečiančia didžiausią visuomenės auditorijos dalį. Remiantis skirtingomis studijomis galima teigti, kad žiniasklaida (tradicinė ir naujoji) yra vienas svarbiausių informacijos šaltinių ne tik apie pasaulį, bet ir apie rizikos problemas (Riesch ir Spiegelhalter, 2011). Kaip teigia Mythen'as (2010), rizikos įvykiai tampa neatskiriama naujųjų darbotvarkės dalimi.

Šiuolaikinėse globaliose visuomenėse intensyviai funkcionuojanti internetinė žiniasklaida tampa dar vienu lauku, kuriame kuriasi ir vyksta viešas rizikos diskursas. Šis diskursas didina rizikų suvokimą, vykdo įvairių grėsmių prevenciją, kontrolę ir galiausiai – priskiria atsakomybę ar kaltę, už pavojų egzistavimą (Andreas, 2015, p. 1321). Rizikos diskursas tampa socialiai konstruojama erdve, kurioje susitinka skirtingi veikėjai, jų požiūriai ir idėjos. Šis diskursas yra tiek naujųjų žiniasklaidos atstovų, tiek jo dalyvių veiklos rezultatas, už kurio kuriamos socialinės tikrovės reprezentacijos slypi visuomenės galios pasiskirstymo santykiai. Pasirinkto diskurso analizė tyrėjui suteikia galimybę identifikuoti viešojoje erdvėje kuriamo žinojimo apie įvairias rizikas kontūrus bei daryti prielaidas apie tai, kokiais būdais yra vykdomas viešas žinojimo apie riziką socialinis konstravimas. Rizikos diskurso tyrimas taip pat

gali būti naudingas vertinant ar efektyviai veikia internetinė naujienų žiniasklaida, siekdama geresnio išankstinio individų pasirengimo ir atsako į juos supančius pavojus.

Šioje disertacijoje analizuojamas rizikos diskursas yra lokalizuojamas Lietuvos visuomenėje. Šios šalies valstybingumo siekis buvo lydymas sparčių, įvairiakrypčių visuomenės sričių institucinės sąrangos pokyčių, lėmusių netolygią socialinę raidą. Lietuvai išsilaisvinus iš sovietinės okupacijos prasidėjo naujas visuomenės modernizacijos tarpsnis, sąlygotas europinės integracijos ir globalizacijos veiksmų, kultūros atsivėrimo pasauliui, naujų informacinių ir komunikacinių technologijų plėtros (LR švietimo ir mokslo ministerija, 2016). Pastarasis dešimtmetis Lietuvoje išlaikė šaliai būdingą dualizmą. Viena vertus, vykstantys plėtros proveržiai palaikė optimizmą, tikėjimą Lietuvos gebėjimu tapti stipria demokratiška ir pilietiška visuomene. Kita vertus, nenykstantys socialinio šalies gyvenimo skauduliai (pvz., didėjanti socialinė nelygybė, intensyvi emigracija), geopolitinės įtampos, užklupęs ekonominis sunkmetis ir akivaizdžios demokratijos problemos tolino sklandžios socialinės raidos viziją. Lietuvos visuomenę taip pat keitė jos narystė tarptautinėse organizacijose. Stiprėjantis šalies vaidmuo tarptautinėje arenoje jos nacionalinių problemų darbotvarkę papildė ištisiems regionams aktualiomis problemomis ir saugumo klausimais, pavyzdžiui, išaugusiu susirūpinimu dėl globalių ekologinių grėsmių ir jų galimo poveikio.

Šis kontrastingos visuomenės portretas bei joje vykdomų sistemiskų rizikos komunikacijos tyrimų stoka (pastarieji plačiau aptariami likusioje įvado dalyje), Lietuvos atvejį leidžia suvokti kaip vertingą tyrėjo pasirinkimą, galintį padėti atskleisti, kokiais bruožais pasižymi įvairialypį socialinį portretą turinčioje visuomenėje vykstantis rizikos diskursas. Taip pat reikia pabrėžti, kad šis tyrimas apsiriboja žiniasklaidos kuriamo informacijos lauko turinio analize, kuris yra tik vienas iš veiksnių, formuojančių bendrą visuomenės rizikų suvokimą.

Taigi, šio disertacinio darbo **tikslas** – sistemiskai paaiškinti Lietuvos internetinės naujienų žiniasklaidos 2006–2014 m. holistinio rizikos diskurso bruožus ir dinamiką⁴.

Tyrimo objektas: Lietuvos internetinės naujienų žiniasklaidos rizikos diskursas 2006–2014 m.

Pagrindinis disertacinio **tyrimo probleminis klausimas:** „Koks ir kaip rizikos diskursas yra konstruojamas internetinėje Lietuvos naujienų žiniasklaidoje 2006–2014 m.?“ Disertacijoje pristatomas empirinis tyrimas kelia papildomų klausimų, leidžiančių nusakyti nagrinėjamo diskurso ypatybes: koks turinys ir tvarka yra būdingi

---

⁴Disertacijoje remiamasi sisteminiu požiūriu į holistinį rizikos diskursą. Sisteminės prieigos pasirinkimas nusako nuoseklų tyrimo procedūrų vykdymą analizuojant tyrimo objektą, kaip tam tikrų elementų visumą (plačiau žr. 1.3.2 poskyrį). Taip pat holistinis rizikos diskurso supratimas atskleidžia jame sąveikaujančių skirtingo pobūdžio socialinių rizikos reprezentacijų įvairovę ir deskriptyvų jo apibendrinto paveikslą pateikimą.

internetinėje Lietuvos žiniasklaidoje 2006–2014 m. vykstančiam rizikos diskursui? Kokie kontekstai veikia rizikos diskurso turinį ir tvarką? Kaip holistiniame rizikos diskurse sąveikauja teminiai rizikos diskursai? Kokia retorika yra vartojama socialiniam rizikos diskursui konstruoti? Kokie socialiniai veikėjai ir kokiais būdais jie dalyvauja rizikos diskurse?

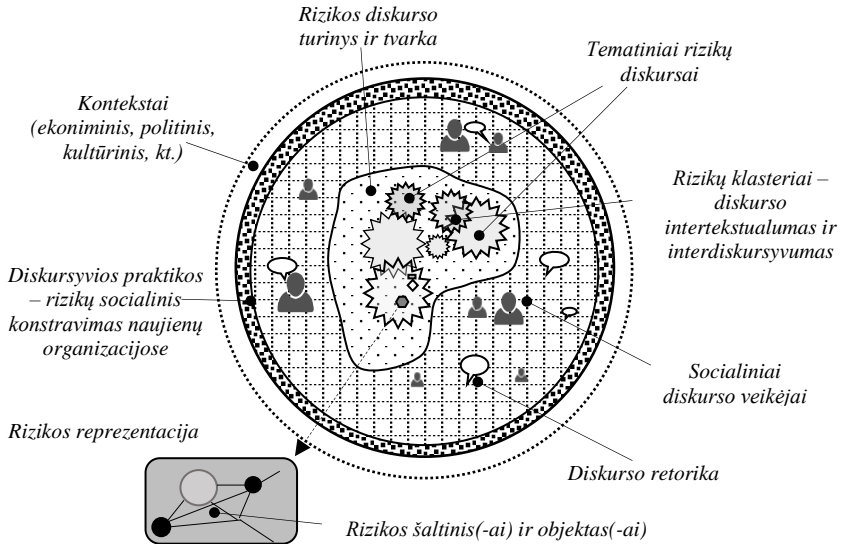
Tyrimo uždaviniai:

- remiantis nuosaikia socialinio konstruktyvizmo prieiga konceptualizuoti žiniasklaidos rizikos diskursą ir pagrįsti skirtingų teorijų pagrindu suformuotą analitinį modelį, skirtą šio diskurso aiškinamajai analizei;
- parengti ir pagrįsti holistinio rizikos diskurso tyrimo metodologiją, argumentuojant metodologinius tyrimo įgyvendinimo sprendimus bei metodiką;
- atlikti empirinį tyrimą ir remiantis jo rezultatais bei teoriniu modeliu sistemaiškai paaiškinti Lietuvos naujienų žiniasklaidos rizikos diskurso turinio bei tvarkos bruožus, kontekstines sąlygas, rizikos diskurso veikėjus ir jų veikimo diskurse būdus.

Ginamieji teiginiai:

- Lietuvos internetinės naujienų žiniasklaidos rizikos diskursas 2006–2014 m. nuosaikiai intensyvėja, atliepdamas tarptautines tendencijas bei rodydamas rizikos visuomenės požymius Lietuvoje.
- Internetinėje naujienų žiniasklaidoje rizikos diskurso socialiniam konstravimui vartojama verbalinė retorika yra vienas iš būdų, leidžiančių diskursyviai amplifikuoti komunikuojamą riziką.
- Teminių rizikos diskursų interdiskursyvumas sukuria didesnę rizikos interpretacijų įvairovę nei pavieniai tematiniai rizikos diskursai.

Disertacinio darbo teorinis pagrindas. Šis disertacinis darbas remiasi Irwin'o (2001) atstovaujama „minkštojo“ socialinio konstruktyvizmo teorine prieiga. Pasirinkto požiūrio atstovai neneigia realybės egzistavimo, bet kartu mano, kad tiek realūs, tiek įsivaizduojami dalykai visų pirma turi būti socialiai sukonstruoti tam, kad surastų savo vietą visuomeninės darbotvarkėje. Teoriniam tyrimo objektui aiškinti yra remiamasi keliomis teorijų grupėmis: 1) aiškinančios socialinį rizikos suvokimo sąlygotumą (Hilgartner, 1992; Boholm ir Corvellec, 2011; Beck, 1992, 2006; Giddens, 1999; Zinn, 2008; Lupton, 2013 ir kt.); 2) rizikos komunikacijos proceso ypatybes (Covello, 2003; Sandman, 2012; Renn, 2008; Lundgren ir McMakin, 2013 ir kt.); 3) socialinio tikrovės konstravimo žiniasklaidoje praktikas (McCombs ir Shaw, 1972; Livingston ir Bennett, 2003; Entman, 1993; Harcup, O'Neill, 2010; Goffman, 1974; Nisbet, 2015; Kasperson, 2003 ir kt.); bei diskurso sandarą (Jorgensen ir Phillips, 2002; Foucault, 1974, 1998; Jensen, 2014; van Dijk, 1997, 2001, 2006; van Leeuwen, 1996; Wodak ir Fairclough, 1997 ir kt).

1 pav. Teorinis holistinio rizikos diskurso modelis

Darbo metodologinis pagrindas. Atliktas disertacinis tyrimas grindžiamas mišria tyrimo prieiga, integruojančia kiekybinio bei kokybinio tyrimo elementus. Naudojama tyrimo strategija – kritinė diskurso analizė (KDA). Tyrimo empirinė medžiaga buvo renkama naudojant dokumentų peržiūros metodą. Tyrimo duomenys sugeneruoti iš dviejų, pasirinktu laikotarpiu buvusių populiariausių internetinių Lietuvos naujienų portalų archyvų: **DELFI** ir **lrytas.lt**. Galutinės tyrimo imties sudarymas yra grindžiamas daugiapakopės tyrimo duomenų atrankos principais. Tyrimo duomenų empirinę bazę sudaro 1292⁵ naujienų pranešimai, atrinkti iš generalinės tekstų visumos, kurią sudaro straipsniai 2006–2014 m. publikuoti internetiniuose portaluose **DELFI** ir **lrytas.lt**. Kiekybinės ir kokybinės tyrimo duomenų analizės metu naudoti „IBM SPSS Statistics 22“ ir „ATLAS.ti“ programiniai paketai. Išsamus tyrimo metodologijos aprašas yra pateikiamas 2 skyriuje.

Tyrimo aktualumas ir naujumas. Tarptautiniame akademiniam diskurse rizikos komunikacijos tyrimai yra išplėta ir savas tradicijas formuojanti mokslinė kryptis. Taikydami skirtingus tyrimo metodus mokslininkai analizuoja rizikos komunikacijos turinio ir formos ypatybes, jų poveikį individualiam rizikos suvokimui. Išsamiai šių tyrimų apžvalgą darbo autorė pateikia 1.2.2 poskyryje. Kaip teigia Renn‘as (2012, p. xiv), rizika yra ne tik žavintis akademinis dalykas, ji turi tiesioginį poveikį mūsų

⁵ Kiekybinio tyrimo imtį (N) sudarė 1292 rizikos pranešimai, kokybinio (n) – 364 internetinės naujienų žiniasklaidos tekstai, tikslingai atrinkti iš tos pačios imties.

gyvenimui. Žmonės miršta, kenčia, suserga ar patiria rimtus praradimus todėl, kad jie ignoravo ar neįvertino rizikų, neapskaičiavo neužtikrintumo ar per daug pasitikėjo savo gebėjimais suvaldyti pavojingas situacijas. Nepaisant pripažįstamos socialinių tyrimų svarbos atliekant su rizikos problemomis susijus tyrimus, kritiškai vertinant rizikos komunikacijos turinį, Lietuvoje tokio pobūdžio tyrimai yra fragmentiški. Rizikos reiškiniais besidomintys mokslininkai⁶ savo tyrimus orientuoja į ekologinių, pvz., klimato kaitos (Balžekienė, Telešienė, Rinkevičius 2014; Telešienė ir Juraitė, 2009), technologinių, pvz., branduolinės energetikos (Balžekienė ir Rinkevičius, 2006; Balžekienė, Telešienė, Rinkevičius, 2008; Baločkaitė ir Rinkevičius, 2009; Telešienė, Rimaitė, Juraitė, 2011; Balžekienė, Butkevičienė, Rinkevičius, Gaidys, 2009), maisto, pvz., genetiškai modifikuotų organizmų (Rimaitė, Rinkevičius, 2008; Rimaitė, 2009); sveikatos (Klebanskaja ir Gudaitė, 2013), politinių (Matkevičienė, 2011) rizikų analizę. Bandytas atskleisti rizikos diskurso bruožus žiniasklaidoje taip pat yra aprašomas RINOVA projekto ataskaitoje (2009).

Kitų Lietuvos tyrėjų daromos išvados signalizuoja tendencingos rizikos komunikacijos nacionalinėje žiniasklaidoje praktikas, atskleidžiančias mažiau sensacingos ir paviršutiniškos, labiau – analitinės informacijos poreikį. Pavyzdžiui, RINOVA (2009) projekto metu parengta klimato kaitos diskurso analizė parodė, jog ši ekologinė grėsmė dažnai buvo diskursyviai konstruojama kaip įdomybėms ir keistenybėms, pramogų skiltims priskiriamų naujienų dalis. Klimato kaitos kaip problemos reikšmingumas sumenkintas vartojant ironizuojančią retoriką. Klebanskajos ir Gudaitės (2013) atliktas kiaulių gripo rizikos komunikacijos tyrimas rodo, kad šios visuomenės sveikatos grėsmės pristatymui žiniasklaida vartojo gąsdinančią, sąmoningai perdėtą informaciją. Tai tik keletas pavyzdžių, atskleidžiančių masinės komunikacijos priemonių gebėjimą konstruoti, interpretuoti visuomenės socialinę realybę, pateikti jos vertinimo šablonus.

Lietuvoje ir kitose šalyse atliekami rizikos komunikacijos tyrimai dažniausiai apsiriboja pasirinktų sričių konkrečių rizikų atvejų analize (pvz., branduolinės energetikos ar klimato kaitos grėsmių). Tačiau šis disertacinis tyrimas, integruodamas sociologijos bei komunikacijos mokslų teorinius požiūrius, siekia sistemaiškai paaiškinti pasirinktą tyrimo objektą. Darbo autorės taikomą holistinį požiūrį į rizikos komunikaciją, iki šiol naudojo kur kas mažesnė tyrėjų dalis (Hamilton et al., 2007; Zinn, 2010; Zinn ir McDonald, 2015; Boholm, Möller, Hansson, 2015). Disertacijos autorės nuomone, šiame darbe taikoma holistinė rizikos diskurso analizė yra vertinga dėl keleto priežasčių. Pirma, ji leidžia charakterizuoti bendrą rizikos reprezentacijų srautą, su kuriuo susiduria naujienų vartotojai (pvz., vartydami internetinių naujienų

---

⁶ Lietuvoje rizikos sociologijos tematiką nagrinėjantys tyrėjai be rizikos komunikacijos klausimų taip pat analizuoja ir jos suvokimo ypatybes (Čiužas, 1998; Šliavaitė, 2003; Balžekienė, 2006, 2009) bei teikia teorinius rizikos visuomenės ir jai giminingų požiūrių aiškinimus, remdamiesi jais nagrinėja Lietuvos visuomenės situacijas (Rinkevičius, 2002; Leonavičius ir Genys, 2011, 2012; 2017; Leonavičius, 2014). Rizikos tyrimų lauką taip pat praplečia Lašo, Matonytės, Morkevičius, Jankauskaitės, Simonaitytės grėsmių suvokimo tyrimas (2017).

portalų puslapius ar stebėdami vakaro žinių laidas). Antra, ji ne tik atskleidžia socialinių rizikos reprezentacijų įvairovę, bet ir diskursyvias sąsajas tarp jų. Trečia, ji tyrėjui leidžia užčiuopti būdus, kuriais vyksta diskursyvus rizikų suvokimo konstravimas, vienas iš šių rizikų sustiprinant, kitas – vaizduojant kaip ne tokias aktualias ir pavojingas.

Šio tyrimo naujumas taip pat atsiskleidžia ir per pasirinktų duomenų šaltinių pobūdį. Dauguma iki šiol atliktų rizikos komunikacijos tyrimų dažniausiai nagrinėjo tradicinėse žiniasklaidos formose (spaudoje, televizijoje, kt.) komunikuojamas rizikų reprezentacijas. Reikia paminėti, kad šis disertacinis darbas remiasi internetinės naujienų žiniasklaidos turinio analize, taip tarsi atspindint didėjančią naujųjų medijų įtaką šiuolaikinių individų gyvenime. Tarptautinių tyrimų duomenys parodo didėjančią interneto, kaip žinių šaltinio, populiarumą bei pamažu besitraukiančią spausdintinės žiniasklaidos skaitytojų auditoriją. „Eurobarometro“ duomenimis, internetas tapo antruoju naujienų šaltiniu, iš kurio Europos gyventojai gauna informaciją apie nacionalinės politikos naujienas (European Commission, 2016).

Taip pat paminėtina, jog akademiniai tyrimai yra viena iš priemonių, leidžiančių skatinti ir palaikyti žurnalistų atsakomybę bei kartu priešintis rinkos pagrindu veikiančiai žurnalistikai (Balčytienė, 2009, p. 46).

Disertacinio darbo struktūra. Disertaciją sudaro įvadas ir trys pagrindinės dalys, pristatančios darbo teorinį ir metodologinį pagrindą bei atlikto tyrimo rezultatus. Darbas yra baigiamas suformuluotų išvadų, naudotų literatūros šaltinių bei priedų pristatymu. Tarp kitų, disertaciniam tyrimui aktualių priedų, taip pat yra pateikiamas disertacijos autorės paskelbtų, su disertacijos tema susijusių straipsnių ir konferencijų pranešimų sąrašas.

Disertacijos įvade yra pristatomas tiriamojo reiškinio aktualumas, problematika, keliamas disertacijos tikslas, formuluojami tyrimo uždaviniai bei probleminiai klausimai. Autorė taip pat pateikia trumpą darbo teorinės ir metodologinės apibrėžties apibūdinimą, pagrindžia atlikto tyrimo naujumą bei pristato disertacijos struktūrą.

Pirmojoje darbo dalyje „Teorinis rizikos diskurso internetinėje naujienų žiniasklaidoje aiškinimas“ yra pristatoma ir analizuojama teorinė medžiaga, padedanti teoriškai aiškinti bei kritiškai vertinti šio tyrimo objektą. Šioje dalyje taip pat yra nagrinėjami kitose šalyse atliki rizikos komunikacijos tyrimai, atskleidžiantys analizuojamos problemos ištirtumo mastą. Baigiamojoje pirmojo skyriaus dalyje yra pristatomas teorinis rizikos diskurso analizės modelis, kuriuo remiantis yra atliekamas empirinis tyrimas.

Antroji darbo dalis yra skirta tyrimo metodologijai aprašyti ir pagrįsti. Visų pirma pristatomi bendrieji tyrimo metodologiniai principai, aptariami kritinės diskurso analizės principai bei jų taikymas disertacinio tyrimo objekto atžvilgiu. Paskutinėje šio skyriaus dalyje yra pristatomi tyrimo kokybės kriterijai, jų naudojimas tyrimo metu bei tyrimo apribojimai.

Paskutiniame disertacijos skyriuje yra pristatomi atlikto tyrimo rezultatai, nagrinėjant 2006–2014 m. Lietuvos internetinėje naujienų žiniasklaidoje vykusio rizikos diskurso turinį, tvarką, jame dalyvaujančių socialinių veikėjų konfigūracijas bei vartojamą verbalinę retoriką. Atsižvelgiant į kritinės diskurso analizės diktuojamą logiką, šiame skyriuje taip pat yra apžvelgiamos kontekstinės sąlygos, disertacijos autorės nuomone, reikšmingai veikiančios analizuojamo diskurso turinį ir tvarką.

Disertacinio darbo pabaigoje yra pateikiamos išvados, atsakančios į keliamus tyrimo klausimus ir uždavinius. Jos atskleidžia 2006–2014 m. Lietuvos internetinėje naujienų žiniasklaidoje vykusio rizikos diskurso ypatybes.

Išvados

1. Šiame darbe remiamasi teoriniais požiūriais (pvz., Hilgartner, 1992; Boholm, Corvellec, 2011; Beck, 1992, 2008; Giddens, 1999; Zinn, 2008; Lupton, 2013 ir kt.), kurie riziką suvokia kaip socialiai apibrėžtą bei socialiai sukonstruotą. Interpretatyvią rizikos dedamąją akcentuojanti nuosaiki „minkštojo“ socialinio konstruktyvizmo perspektyva leidžia nepaneigti objektyvaus rizikos egzistavimo, tačiau pabrėžia, jog jis yra neatskiriamas nuo subjektyvių, sociokultūriškai determinuotų vertinimų. Rizikos, kaip socialinio konstrukto, analizei vertingų įžvalgų pateikia rizikos santykio teorijos siūlomi analitiniai įrankiai, kuriais bandoma atsakyti, *kodėl* ir *kaip* tam tikri dalykai yra suvokiami kaip rizika. Socialinei rizikos analizei taip pat svarbi ir rizikos visuomenės teorija, aiškinanti labiau makrolygmens visuomenių pokyčius, aktualizuojančius rizikos suvokimo problematiką ir leidžiančius kalbėti apie naujos kokybės visuomenės būvį.
2. Disertacinio tyrimo objekto teorinei analizei naudojamos komunikacijos krypties teorinės prieigos (darbotvarkės sudarymo, vartininkų, naujienų vertės, rėminimo) bei socialinės rizikos amplifikacijos požiūris leidžia paaiškinti naujienų žiniasklaidos darbotvarkės sudarymo bei rėminimo praktikas, padedančias kurti alternatyvią (šio tyrimo atveju – virtualią) socialinę tikrovę. Analizuoti teoriniai požiūriai suteikia galimybę naujienų žiniasklaidą suvokti kaip specifinį organizacinį aparatą, veikiančią pagal savo institucines procedūras, vertybes, logiką, kuri, kaip rodo empiriniai tyrimai, ne visuomet yra orientuota tik į objektyvų ir nešališką rizikos komunikavimą visuomenei.
3. Tyrimo metu taikyta kritinė diskurso analizė įgalino kompleksinį naujienų žiniasklaidoje kuriamo rizikos diskurso tyrimą. Šios metodologinės strategijos principai bei diktuojama logika leido identifikuoti elementus, kurie yra svarbūs rizikos diskurso analizėje: jo turinį (jį užpildančias rizikos šaltinių reprezentacijas, teminių diskursų sąveikas, dominuojančias temas, diskurse vartojamą verbalinę retoriką), tvarką (teminių diskursų konfigūracijas laike, jų sąveikas su supančiais kontekstais) bei diskurse veikiančių socialinių veikėjų ir jų veikimo būdų įvairovę. Šių analizės dėmenų įtraukimas į analitinį rizikos diskurso analizės modelį įgalino sisteminę tiriamojo reiškinio analizę. Naujienų žiniasklaidos tyrimams naudota

kritinė diskurso analizė gali padėti skatinti labiau subalansuotą, atsakingesnę, tikslesnę bei mažiau šališką rizikos komunikaciją.

4. Apibendrinant empirinius tyrimo rezultatus galima teigti, jog Lietuvos internetinės naujienų žiniasklaidos 2006–2014 m. rizikos diskursas yra heterogeniškas, socialiai sukonstruotas ir sąlygotas darinys, apimantis viešas diskusijas skirtingų rizikų atžvilgiu. Tyrimo duomenys leidžia daryti šias išvadas.
  - 4.1 Nagrinėtam laikotarpiui (2006–2014 m.) yra būdinga laipsniškai intensyvėjanti rizikos komunikacija, iliustruojanti viešojo rizikos diskurso plėtrą populiariausiuose Lietuvos naujienų portaluose. Tiriamuoju laikotarpiu stebima rizikos diskurso plėtra labiausiai yra sietina su augančiais sveikatos rizikų diskurso mastais.
  - 4.2 Internetinėje Lietuvos naujienų žiniasklaidoje pristatomų rizikos šaltinių reprezentacijų visuma formuoja tam tikrą rizikų darbotvarkę. Šio tyrimo atveju didžiąją dalį rizikų darbotvarkės sudaro su įvairiomis ligomis, oro sąlygomis, tarpvalstybiniais konfliktais ir įtampomis, maisto saugumu, kainų, mokesčių pokyčiais, ekonomine krize bei techniniais prietaisais susijusių rizikų komunikacija. Pavojai, susiję su augalais, kultūrinėmis sąlygomis, politiniais sprendimais, įstatymais, socialinėmis problemomis bei socialinės apsaugos sistemos spragomis, į komunikuojamų rizikos šaltinių sąrašą taip pat patenka, tačiau retai.
  - 4.3 Analizuotas rizikos diskursas susideda iš mažesnės apimties teminių rizikos diskursų. 2006–2014 m. laikotarpiu **DELFI** ir **lrytas.lt** vykusiame rizikos diskurse dominavo sveikatos, aplinkosaugos bei ekonominių rizikų diskursams priskiriamų grėsmių komunikacija. Rečiausiai rizikos teminis rėmas buvo taikomas socialinėms bei kultūros naujienoms komunikuoti.
  - 4.4 Holistinį rizikos diskursą sudarantys teminiai diskursai kuria skirtingas rizikos interpretacijas. Sveikatos rizikų diskurse rizika yra siejama su sveikatos sutrikdymu, jos praradimu, kraštutiniu atveju – mirties rizika. Aplinkosaugos rizikų diskurse kalbama apie tikimybę patirti neigiamą poveikį dėl gamtos pavojų arba priešingai, gamtai priskiriama “aukos” pozicija. Ekonominiam lauke rizika yra diskursyviai konstruojama kaip ekonominės gerovės, pelno, išteklių ar finansinio užtikrinimo galimas netekimas. Tuo metu politikoje – išreiškiamą per galimą galios ir politinio stabilumo ir pilietinio saugumo praradimą. Technologiniame kontekste rizika tampa technologijų disfunkcijų, šalutinio poveikio tikimybės iliustracija. Socialiniai ir kultūriniai kontekstai įgalina rizikos suvokimą kaip sociokultūrinių problemų dedamąją, atsiskleidžiančią per galimą deviantinį elgesį, socialinio saugumo spragas.
  - 4.5 Rizikos diskursui yra būdingas vidinis interdiskursyvumas. Teminiai rizikų diskursai veikia ne tik autonomiškai, bet ir sąveikauja tarpusavyje. Jų sąveika sukuria didesnę rizikos interpretacijų įvairovę nei pavieniai teminiai rizikos diskursai. Tyrimo duomenys rodo, kad aplinkosaugos, sveikatos bei kultūrinių rizikų diskursai kur kas dažniau yra komunikuojami greta kitas sritis

- atstovaujančių grėsmių. O politinių, ekonominių, socialinių ir technologinių rizikų diskursai dažniau vystosi savarankiškai.
- 4.6 Holistiniame rizikos diskurse rutuliojasi įvairios diskusinės temos, kurias vienija nuogąstavimai dėl galimų praradimų. Tyrimo metu analizuotuose žiniasklaidos tekstuose atskleistos šios temos: pavojingos ligos, su kūnu susiję pavojai, gyvenimas nesaugioje aplinkoje, nesaugus gyvenimo būdas, grožio industrija, sveikatos priežiūros sistema, gamtos pavojai, klimato pokyčiai, aplinkosauga, individų elgsenos ekonomika, nepažabojama infliacija, ekonominis sunkmetis, mokesčių politika, energetika, tarpvalstybinės ir vidinės šalių įtampos, ginklavimosi varžybos, terorizmas, kibernetinės grėsmės, energetika, nelaimingų transporto įvykių rizikos, technologijų disfunkcijos, darbo rinkos įtampos, deviacija, migracija, socialiniai santykiai, kultūrinės vertybės ir tradicinis gyvenimo būdas, kultūriniai artefaktai bei paveldas.
- 4.7 Kurdami viešą rizikos diskursą naujienų rengėjai įgyja galimybę socialiai konstruoti rizikos suvokimą, prisideddami prie jų rėminimo ir interpretavimo. Analizuotuose šaltiniuose rizika dažniausiai yra komunikuojama kaip aktualijų, dienos įvykių, sveikatos bei ekonomikos teminių rubrikų dalis. Tirtam rizikos diskursui yra būdingi trys dominuojantys metanaratyvai, kuriems būdingi skirtingi naujienų pateikimo stiliai. „Rizikos problemos formulavimo“ metanaratyvui priskiriami straipsniai apima rizikos pranešimus, kurie apsiriboja pavojaus įvardijimu, primena apie jau pažįstamas rizikas arba pristato naujas grėsmes, taip pat įspėja dėl artėjančios krizės, pateikia ilgalaikį arba trumpalaikį prognozavimą ir galiausiai – išreiškia potencialių rizikos aukų nerimą. „Rizikos apibūdinimu“ grindžiamas rizikos komunikacijos metanaratyvas vienija straipsnius, kuriuose yra apibūdinamas rizikos profilis, akcentuojamas rizikos lygio vertinimas, kvestionuojamas rizikos – naudos santykis ir pats rizikos egzistavimas. Šis metanaratyvas taip pat apima naujienas, kurių centrinė idėja yra visuomenės narių atsakas į pavojus. Paskutinis rizikos komunikacijos metanaratyvas reprezentuoja rizikos valdymo klausimus. Jam priskiriami straipsniai ragina imtis veiksmų, teikia rekomendacijas ir patarimus rizikai mažinti bei išryškina rizikų valdymą apsunkinančias kliūtis ar kalba apie rizikų kontrolės prielaidas.
- 4.8 Rizikos diskurse vartojama verbalinė kalba įgalina socialinę rizikos amplifikaciją. Tyrimo duomenys rodo, kad analizuotuose šaltiniuose komunikuojamos rizikos suvokimo sustiprinimas gali būti pasiekiamas pabrėžiant rizikų nepastebimumą, netikėtumą, neišvengiamumą, nekontrolojamumą, jų galimų padarinių mastą, hierarchiją bei geografinį artumą. Rizikų suvokimo susilpninimas yra pastebimas akcentuojant jų mažą tikimybę, familiarumą, kartojimąsi, nutolimą laike ir erdvėje, gebėjimą valdyti rizikas, jų neišvengiamumą ir skirtumus.

- 4.9 Tyrimo duomenų analizė rodo, jog nagrinėtam rizikos diskursui nėra būdingi homogeniški rizikos komunikacijos periodai, kuriuose išskirtinai vyrautų tik vienos srities teminis rizikos diskursas. Rizikos diskursas susideda iš nuolatinės skirtingų rizikos sričių diskursų sąveikos, o pavienių sričių rizikų dominavimas yra stebimas tik tam tikrais laikotarpiais. Nustatyta, kad nagrinėtuose šaltiniuose visu 2006–2014 m. laikotarpiu dominavo sveikatos rizikų diskursas. Nuo 2010 m. stebimas suintensyvėjęs aplinkosaugos rizikų komunikavimas. Ekonominių rizikų komunikacijos pikai matomi 2008–2009 m. ir 2011 m. Dažnesnė politinių rizikų komunikacija yra 2009–2010 m. bei 2014 m. pab. Rečiau komunikuojamos socialinės rizikos didesnio žurnalistų dėmesio susilaukė 2007 m., 2011 m. I ketv. ir nuo 2012 m. buvo dažniau įtraukiamos į rizikų diskursą.
- 4.10 Rizikos diskursas yra jautrus išoriniams kontekstams, kuriuose vykstantys įvykiai, procesai sąlygoja diskurso tvarką ir turinį. Šie procesai motyvuoja diskurso dalyvius, pasiūlo naujas diskurso siužetines linijas, padeda interpretuoti pristatomus pranešimus bei kartu tampa rizikos diskurso jautrumo išoriniams kontekstams iliustracija. Tyrime analizuotas rizikos diskursas yra veikiamas ekonominių, politinių, socialinių bei kultūrinių sąlygų, kurių samplaika nulemia tam tikrą diskurso turinį, tvarką ir jų pokyčius laiko perspektyvoje.
- 4.11 Rizikos diskursui yra būdingas veikėjų daugiabalsiškumas su dominuojančiomis kalbėtojų grupėmis. Nagrinėtuose šaltiniuose vykstančiame rizikos diskurse lyderiauja ekspertų bei valdančiojo elito atstovų ištartys, dominuojančios rizikos problemų formulavimo ir aiškinimo procesuose. Tyrimo duomenys rodo, jog visuomenės atstovai kur kas rečiau diskursyviai yra įtraukiami į rizikų apibrėžimo ir aiškinimo procesus. Daugeliu atvejų pastarieji yra pristatomi kaip potencialios rizikų aukos, kuriomis jie tampa tiek dėl savo pasirinkimų, tiek dėl išorinių sąlygų. Rizikos diskurso veikėjai taip pat netolygiai yra pasiskirstę teminiuose rizikos diskursuose. Sveikatos ir aplinkosaugos rizikų diskurse dominuoja specialistai ir mokslininkai. Valdžios atstovų nuomonės dažniausiai pristatomos ekonominių ir politinių rizikų komunikacijoje. Trečiojo sektoriaus atstovai praktiškai nedalyvauja diskusijose apie technologines rizikas.

Tyrimo apribojimai. Šis darbas turi tam tikrų apribojimų, galinčių turėti įtakos gautiems rezultatams. Šie apribojimai suskirstyti į keletą grupių:

1. *rezultatų taikymo apribojimai.* Galima teigti, jog duomenų šaltinių pasirinkimas apriboja tyrimo rezultatų apibendrinamumo galimybės kitų žiniasklaidos priemonių atveju. Šio tyrimo rezultatai pagrįstai gali būti naudojami tik analizuoto atvejo analizei, t. y. **DELFI** ir **lrytas.lt** internetiniuose portaluose 2006–2014 m. vykusiai rizikos komunikacijai;

2. *ištirtumo / išsamumo apribojimai*. Disertacijos autorė tyrimo metu siekė pateikti kuo išsamesnį rizikos diskurso bruožų aiškinimą, tačiau negalima atmesti tikimybės, kad tirtuose internetiniuose portaluose dar liko tyrimo prasme vertingų žiniasklaidos tekstų. Pastarieji į tyrimo imtį galėjo nepatekti, nes nebuvo apibūdinami bent vienu iš reikšminių žodžių. Raktinių žodžių pasirinkimas lemia tyrimo duomenų apimtį bei formuluojamų išvadų pobūdį. Reikia paminėti, kad tyrimo rezultatai, atskleidžiantys diskurso tvarkos kaitą, atspindi ne visas to meto žiniasklaidos aktualijas, o tuos įvykius, kurių reprezentacijos buvo siejamos su šio tyrimo raktažodžiais. Reikšminių žodžių pasirinkimo argumentai pateikti 2.3 poskyryje;

3. *metodologiniai apribojimai*. Šiame darbe taikomas sisteminis požiūris, kuriuo siekiama aprėpti įvairių rizikų komunikaciją. Šis požiūris suteikia galimybę atskleisti skirtingų rizikų reprezentacijų sąveikas bendrajame diskurse, tačiau reikia paminėti, kad jis taip pat apriboja tyrėjo galimybę įsigilinti į kiekvieną atvejį atskirai. Tai tampa itin aktualu kalbant apie diskursyviai konstruojamų įvykių kontekstines sąlygas, juose dalyvaujančių veikėjų motyvus.

Kaip ir kiekviename kokybiniame tyrime, taip ir šiame darbe, tyrimo duomenų kodavimas buvo grindžiamas subjektyviu tyrėjos požiūriu. Siekiant užtikrinti tyrimo duomenų analizės kokybę buvo taikomas kodavimo tarp koduotojų patikimumas (angl. *inter-coder reliability*), kai disertacijos autorės kodavimo sprendimus peržiūrėjo disertacinio darbo vadovė. Nors nė viena socialinė studija negali pateikti universalaus žinojimo, laikymasis tyrimo kokybės principų padeda siekti tyrimo sąlygomis galimo maksimalaus rezultatų objektyvumo. Nepaisant to, galima teigti, jog atlikto tyrimo rezultatai veikia papildyti kitus rizikos komunikacijos tyrimus, nei jiems prieštarauja.

UDK 316.774:004.738.5 (474.5) (043.3)

SL344. 2018-10-26, 2 leidyb. apsk. I. Tiražas 50 egz.

Išleido Kauno technologijos universitetas, K. Donelaičio g. 73, 44249 Kaunas
Spausdino leidyklos „Technologija“ spaustuvė, Studentų g. 54, 51424 Kaunas